

zijn vaak afhankelijk van de handelingen en reacties van het slachtoffer. Evengoed blijven veel afpersingen beperkt tot een enkel contactmoment (bijvoorbeeld een enkele dreigbrief) en lopen daarna met een sisser af. Financiële nood of de zucht naar geld, maar ook conflicten of rancune kunnen mensen drijven tot afpersing. Afpersing kan derhalve als een emotioneel gedreven delict maar ook als een sterk gecalculerd delict gekenmerkt worden en onderdeel zijn van het criminele repertoire van de dader(groep). Daarmee is afpersing een delict dat zowel door professionele criminelen als door individuen zonder enige criminele achtergrond

Over het algemeen zijn de daders van productafpersing geen doorgewinterde criminelen maar amateurs

gepleegd wordt. Het ogenschijnlijke gemak waarmee tot afpersing kan worden overgegaan door bijvoorbeeld het schrijven van een dreigbrief en de vaak onderschatte pakkans maakt dat daders soms impulsief te werk gaan en zich daarbij niet altijd realiseren dat ze een ernstig misdrijf begaan.

Je bedrijf of je leven

Afpersers zetten verschillende pressiemiddelen in om hun eisen kracht bij te zetten. In veel gevallen blijft het bij het uiten van een dreigement maar soms worden dreigementen ook daadwerkelijk in daden omgezet. Geweld (of de dreiging daarmee) maakt vrijwel altijd deel uit van de modus operandi van de afpersers en varieert van intimidatie tot het daadwerkelijk fysiek toebrengen van persoonlijk letsel of het aantasten van de veiligheid op grote schaal. De impact van het toepassen van fysiek geweld is enorm, maar ook geweldsuitingen op papier kunnen grote angst inboezemen bij slachtoffers. Sabotage bevindt zich op het raakvlak met geweld als pressiemiddel. Bij sabotage wordt de normale bedrijfsvoering aangetast door bijvoorbeeld het platleggen van een website van een internetbedrijf, het vergiftigen van producten of brandstichting. Hiermee wordt sterk ingespeeld op de angst van ondernemers voor imagoschade of omzetverlies. Ook openbaarmaking van gevoelige informatie en smaad is een veelgebruikt dreigmiddel bij afpersing. Door bijvoorbeeld te dreigen met het openbaar maken van 'onvoordelige' privé-informatie over de handel en wandel van een directeur wordt behalve op de angst voor imagoschade ook ingespeeld op de vrees voor persoonlijke schade voor het slachtoffer.

Vaak zijn daders afkomstig uit de zakelijk-relacionale sfeer van het slachtoffer (bedrijf) maar ook is een aanzienlijk deel afkomstig uit het criminele circuit. Zij gaan op zoek naar zwakke plekken binnen het bedrijfsleven en zullen op basis daarvan een slachtoffer kiezen. In algemene zin geldt dat ondernemers die (traditiege-

trouw) niet snel naar de politie stappen kwetsbaar zijn voor afpersingspraktijken.

Vele gezichten

Gezien de verschillende werkwijzen en drijfveren kent afpersing van het bedrijfsleven vele gezichten. De aard van de afpersing is afhankelijk van het type dader en het gekozen slachtoffer (bedrijf). Er kunnen vijf verschijningsvormen worden onderscheiden: productafpersing, protectieafpersing, cyberafpersing, persoonsgerichte afpersing en faciliteringsafpersing.

Productafpersing

Productafpersing is de meest tot de verbeelding sprekende vorm van afpersing. Hierbij vormen met name grotere bedrijven het doelwit. Het bedreigen van de volksgezondheid door contaminatie van voedselproducten en het dreigen met brandstichting in een winkelketen zijn hier voorbeelden van. Hoewel hier meerdere gevallen van bekend zijn, worden de meeste productafpersingen door de dader niet doorgezet en gaan na een eerste bedreiging als een nachtkaaars weer uit. Over het algemeen zijn de daders van productafpersing geen doorgewinterde criminelen maar amateurs.

Protectieafpersing

De meest klassieke en professionele vorm van afpersing is protectieafpersing. Het gaat daarbij om het opdringen van bescherming tegen geweld door de dadergroep zelf of door anderen in ruil voor betaling, goederen of diensten. Meer of minder georganiseerde criminelen eisen protectiegeld van winkeliers en horecaondernemers door letterlijk een voet tussen de deur te zetten. In Italië is dit aan de orde van de dag, maar ook in Nederland komen soms geluiden over deze vorm van afpersing naar boven. Zo zijn er de laatste jaren berichten gekomen uit Zuid-Limburg en Amsterdam over vermeende afpersingen van kroegbazen en uit verschillende delen van het land over Turkse winkeliers en Chinese horecaondernemers die het slachtoffer zouden zijn van confronterende afpersingspraktijken. Deze vorm van afpersing kan een structureel karakter hebben en de kwetsbaarste branches zijn de detailhandel en de horeca vanwege het kleinschalige en open karakter. Met name allochtone ondernemers vormen daarbinnen een kwetsbare groep.

Cyberafpersing

Een derde en nieuwere methode is cyberafpersing. Hierbij wordt bedreigd websites op internet ontoegankelijk te maken waardoor bedrijven die voor hun bedrijfsvoering grotendeels afhankelijk zijn van internet enorme economische schade kunnen oplopen. Ook burgers kunnen hiervan schade ondervinden. Zo hebben hackers onlangs in verschillende gebieden in de Verenigde Staten het elektriciteitsnetwerk platgelegd, gevolgd door een aantal pogingen tot afpersing. Cyberafpersing kan zich ook voordoen wanneer bedrijven worden gewezen op gaten in hun beveiligingsnetwerk. Er ontstaat dan een nieuwe, moderne vorm van protectieafpersing waarbij bedrijven worden afgeperst door bescherming op te dringen. Alleen zijn de knuppels nu vervangen door 'bots'. Met name kleinere internetbe-

drijven zijn kwetsbaar omdat zij niet beschikken over de beveiligings- en opsporingsmogelijkheden die grotere bedrijven vaak wel hebben. Overigens is elk bedrijf dat zelf niet over adequate beveiligingsmogelijkheden beschikt kwetsbaar voor vormen van cyberafpersing.

Persoonsgerichte afpersing

Afpersing van het bedrijfsleven kan ook meer persoonlijk gericht zijn. Bij persoonsgerichte afpersing worden ondernemers zeer persoonlijk onder druk gezet om financiële middelen, goederen of diensten af te staan. De zwakke plek van een onderneming wordt dan door daders meer op het persoonlijke vlak gevonden. De bedreigingen worden geuit aan het adres van de vertegenwoordiger van een bedrijf maar kunnen ook gericht zijn op diens medewerkers of familieleden. Zelfstandig ondernemers, hoge functionarissen binnen het bedrijfsleven en individuen met financiële belangen in ondernemingen zijn kwetsbaar voor deze vorm van afpersing. De vermeende afpersingen van een aantal vastgoedhandelaren waarvan Holleeder wordt verdacht, zouden wellicht onder deze vorm geschaard kunnen worden.

Enmaal meegewerkt te hebben aan malafide praktijken maakt iemand voor langere tijd chantabel

Faciliteringsafpersing

De laatste vorm die onderscheiden wordt, is faciliteringsafpersing waarbij zakelijk dienstverleners worden afgeperst voor het leveren van diensten. Zo kunnen advocaten of notarissen onder druk worden gezet om bepaalde diensten te verlenen door hen of hun familie te bedreigen. Deze vorm van afpersing kan zich begeven op de rand van immoreel zakendoen. Eenmaal meegewerkt te hebben aan malafide praktijken maakt iemand voor langere tijd chantabel. Bij de twee laatstgenoemde vormen van afpersing bestaat dan ook een reëel risico op structurele afpersingspraktijken waarbij de afperser het slachtoffer langere tijd in de tang heeft.

Een verborgen delict

Afpersing is een delict dat zich voor een belangrijk deel onder de oppervlakte afspeelt. Veel afpersingspraktijken blijven buiten beeld van de politie, maar ook buiten het zicht van andere partijen zoals brancheorganisaties, vertrouwenspersonen en Meld Misdaad Anoniem. Bij deze partijen bestaat desondanks de indruk dat er meer aan de hand is dan dat er feitelijk boven tafel komt. In algemene zin geldt dat bedrijven of ondernemers om diverse redenen niet gemakkelijk over slachtofferschap van afpersing naar buiten treden. Een eerste factor die daarbij een belangrijke rol speelt, is de angst die het delict inboezemt. Afpersingspraktijken kunnen dusdanig bedreigend zijn dat de angst voor represailles een slachtoffer ervan weerhoudt om naar de politie te gaan.

Met name in geval van zeer confronterende en structurele afpersingsmethoden zoals protectieafpersing is de angst voor represailles groot. De emoties kunnen bij afpersing zo hoog oplopen dat een slachtoffer soms ook niet meer de reële kant van de bedreigingen inziet. Zo blijkt met name de angst voor represailles in geval van productafpersing vaak overtrokken te zijn; de uitvoerbaarheid en geloofwaardigheid van de geuite dreigementen blijken soms ver te zoeken.²

Ten tweede kunnen schaamtegevoelens ervoor zorgen dat men niet over slachtofferschap praat. Zoals Bovenkerk en Derksen al in 1994 schreven in relatie tot protectieafpersing in de horecawereld hangt er rond afper-

Afpersingspraktijken kunnen soms als een ingecalculeerd bedrijfsrisico worden beschouwd

sing een *conspiracy of silence*; men praat er wel over maar geeft uit schaamtegevoelens niet gemakkelijk toe zelf ook slachtoffer te zijn.³ Binnen sommige culturen – zoals in de Chinese cultuur – wordt het als *not done* ervaren om überhaupt met problemen naar buiten te treden en is de angst voor gezichtsverlies en sociale uitsluiting groot.

Ten derde kunnen bedrijfseconomische motieven reden zijn om een geval van afpersing onder de pet te houden. Zoals ook geldt voor andere vormen van criminaliteit in het bedrijfsleven kunnen afpersingspraktijken soms als een ingecalculeerd bedrijfsrisico worden

beschouwd. Het naar buiten treden over slachtofferschap kan immers leiden tot een aanzienlijke imago-schade met negatieve gevolgen voor de omzetcijfers. Met name grotere bedrijven beschikken over mogelijkheden om *low profile* het hoofd te bieden aan afpersingspraktijken door inzet van het eigen beveiligingsbureau of het inhuren van een particulier recherchebureau.

Een belangrijke vierde reden voor de terughoudendheid bij het naar buiten treden over slachtofferschap van afpersing houdt verband met het verwachtingspatroon dat het bedrijfsleven ten aanzien van politie en justitie heeft. Er bestaat bij ondernemers veelal een gebrek aan vertrouwen in de professionaliteit van het optreden van de politie. In algemene zin leeft bij hen het gevoel dat criminaliteit tegen het bedrijfsleven minder prioriteit heeft en hebben zij lage verwachtingen van de opsporingskansen. Ook is men ontevreden over de routing die men moet bewandelen in geval van slachtofferschap. Een slachtoffer dat na lang wikken en wegen toch besluit om de politie in kennis te stellen, loopt de kans dat er op het wijkbureau een onjuiste inschatting wordt gemaakt van de ernst van het relaas, het niet als een strafbaar feit wordt beschouwd of dat de kwaliteit van de aangifteopname onvoldoende is. Omdat afpersing een gevoelig en soms complex delicttype is, vraagt dit om materiekennis bij politiefunctionarissen die veelal nog ontbreekt. Ten slotte bestaat bij veel ondernemers de vrees dat er onzorgvuldig met vertrouwelijke gegevens wordt omgegaan. Zo heerst er in het algemeen de opvatting ‘als je naar de politie gaat, ligt het op straat’.

Omvang van de afpersingsproblematiek

Om onder meer genoemde redenen kunnen we aannemen dat er een substantieel *dark figure* van afpersing van het bedrijfsleven bestaat. Een betrouwbare

schatting van de werkelijke omvang van de afpersingsproblematiek is daarom lastig. Wel valt uit zelfrapportagecijfers op te maken dat het gaat om ten minste enkele honderden bedrijven per jaar. Een zoektocht in de regionale bedrijfsprocessensystemen van de politie wijst uit dat er landelijk jaarlijks in elk geval circa tachtig gevallen van afpersing van bedrijven en ondernemers ter kennis van de politie komen. In het merendeel van deze zaken is door het slachtoffer (bedrijf) aangifte gedaan van afpersing, in een klein deel van de gevallen heeft het slachtoffer het bij een melding gelaten. Gezien de eerdergenoemde redenen voor terughoudendheid bij het doen van aangifte kunnen we stellen dat tachtig gevallen per jaar een evidente ondergrens is.

'Als je naar de politie gaat, ligt het op straat'

Aangifte loont

De veronderstelde lage aangiftebereidheid in geval van afpersing is spijtig, want in bijna driekwart van de zaken waarvan aangifte is gedaan, is opsporingsinzet gepleegd en in ruim de helft van de gevallen heeft dit geleid tot aanhouding van een of meer verdachten. Deze percentages liggen vele malen lager wanneer het slachtoffer niet wil overgaan tot het doen van aangifte maar het bij een melding laat. Enkel zachte informatie over mogelijke misstanden biedt politie en justitie in de regel onvoldoende handvatten om actie te kunnen ondernemen. Zo is het bijvoorbeeld lastig gebleken voor de politie om adequaat te reageren op de vermeende afpersingspraktijken waarmee de Limburgse horeca te maken zou hebben, omdat feitelijke meldingen of aangiften ontbraken. Bij de opsporingsmogelijkheden van de politie speelt een aangifte daarom een belangrijke rol. Om beter grip te krijgen op de afpersingsproblematiek is het daarom zaak de aangiftebereidheid bij het bedrijfsleven te vergroten. Anderzijds dient er aan een betere preventie van deze vorm van geweldscriminaliteit gewerkt te worden.

Afpersing uit de taboesfeer

In het onderzoek wordt geconcludeerd dat afpersing een serieus en ernstig probleem is dat een versteviging van de aanpak verdient. De minister van Justitie onderstreept dit en komt met een plan om de afpersingsproblematiek terug te dringen. De belangrijke eerste stap daarbij ligt in een erkenning en bewustwording van afpersing als substantieel probleem door zowel politie, justitie en brancheorganisaties als het bedrijfsleven zelf. De problematiek moet uit de taboesfeer worden gehaald, serieus worden genomen en bespreekbaar worden gemaakt. Een kansrijke aanpak hangt volledig samen met het bestaan van een vertrouwensband tussen het bedrijfsleven, brancheorganisaties en de overheid. Ondernemers moeten het vertrouwen hebben dat ze over afpersingspraktijken naar buiten kunnen tre-

den en erop kunnen rekenen dat er een adequate aanpak volgt. Kennisverruiming over het delicttype onder alle partijen en professionalisering van organisaties en processen zijn daarvoor belangrijke actiepunten. Zo wil de minister van Justitie dat zowel bedrijven als politie en justitie een uniforme werkwijze opstellen voor de aanpak van afpersingszaken. Dit moet leiden tot meer aangiften van ondernemers. Tegelijkertijd zal er van de serieuze aandacht voor de problematiek een preventieve werking richting potentiële daders uitgaan. Op Sicilië wordt de strijd tegen de afpersingspraktijken flink doorgezet door een verandering in mentaliteit. De problematiek is onder de aandacht gebracht onder de leus 'een volk dat de *pizzo* betaalt, is een volk zonder waardigheid'. Daarnaast is er een harde lijn getrokken vanuit werkgeversorganisaties om ondernemers die nog ingaan op de eisen van afpersers niet meer te tolereren. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat steeds meer ondernemers weigeren beschermingsgeld aan de maffia te betalen. De stap naar de politie blijkt voor ondernemers echter nog steeds groot. 📌

Noten

- 1 Leiden, I. van, E. de Vries Robbé en H. Ferwerda (2007). *Je bedrijf of je leven - Aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven*. Crimireeks, ISBN 978 90 6665 909 4. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- 2 Zie ook: Knotter, J., M. Wouters en D. Korf (2006). *Gif, geweld & geld. Een exploratief onderzoek naar productafpersing in Nederland*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- 3 Bovenkerk, F. en E. Derksen (1994). 'Beschermings'-industrie en het cafébedrijf in de binnenstad van Utrecht'. In: *Nederlands Juristenblad*, afl. 14, pp. 457-464.

Raadpleeg voor meer informatie het boek:
Leiden, Ilse van, Edo de Vries Robbé en Henk Ferwerda (2007). *Je bedrijf of je leven - Aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven*. Crimireeks, ISBN 978 90 6665 909 4. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
Of neem voor meer informatie contact op met de onderzoekers van Advies- en Onderzoeksgroep Beke: www.beke.nl.